

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కింధాకాండే

॥ ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

హనుమతా బోధితేన సుగ్రీవేణ నీలం ప్రతి
వానరసైనికానామేకత్రకరణాయాదేశదానం

సమీక్ష్య విమలం వ్యోమ గతవిద్యుద్బలాహకం |
సారసాకులసంఘుష్టం రమ్యజ్యోత్స్నానులేపనం || 4.29.1 ||

సమృద్ధార్థం చ సుగ్రీవం మందధర్మార్థసంగ్రహం |
అత్యర్థం చాసతాం మార్గమేకాంతగతమానసం || 4.29.2 ||

నివృత్తకార్యం సిద్ధార్థం ప్రమదాభిరతం సదా |
ప్రాప్తవంతమభిప్రేతాన్ సర్వానేవ మనోరథాన్ || 4.29.3 ||

స్వాం చ పత్నీమభిప్రేతాం తారాం చాపి సమీప్సితాం |
విహారంతమహోరాత్రం కృతార్థం విగతజ్వరం || 4.29.4 ||

క్రీడంతమివ దేవేశం గంధర్వాప్సరసాం గణైః |
మంత్రిషు న్యస్తకార్యం చ మంత్రినామనవేక్షకం || 4.29.5 ||

ఉచ్ఛిన్నరాజ్యసందేహం కామవృత్తమివ స్థితం |
నిశ్చితార్థోఽర్థతత్త్వజ్ఞః కాలధర్మవిశేషవిత్ || 4.29.6 ||

ప్రసాద్య వాక్యైర్వివిధైర్వేతుమద్భిర్మనోరమైః |
వాక్యవిద్ వాక్యతత్త్వజ్ఞం హరీశం మారుతాత్మజః || 4.29.7 ||

హితం తథ్యం చ పథ్యం చ సామధర్మార్థనీతిమత్ |
ప్రణయప్రీతిసంయుక్తం విశ్వాసకృతనిశ్చయం || 4.29.8 ||

హరీశ్వరముపాగమ్య హనూమాన్ వాక్యమబ్రవీత్ |
రాజ్యం ప్రాప్తం యశశ్చైవ కౌలీ శ్రీరభివర్ధితా || 4.29.9 ||

మిత్రాణాం సంగ్రహః శేషస్తద్ భవాన్ కర్తుమర్హతి |
యో హి మిత్రేషు కాలజ్ఞః సతతం సాధు వర్తతే || 4.29.10 ||

తస్య రాజ్యం చ కీర్తిశ్చ ప్రతాపశ్చాపి వర్ధతే |
యస్య కోశశ్చ దండశ్చ మిత్రాణ్యాత్మా చ భూమిప |
సమాన్యేతాని సర్వాణి స రాజ్యం మహదశ్నుతే || 4.29.11 ||

తద్ భవాన్ వృత్తసంపన్నః స్థితఃపథి నిరత్యయే |
మిత్రార్థమభినీతార్థం యథావత్ కర్తుమర్హతి || 4.29.12 ||

సంత్యజ్య సర్వకర్మాణి మిత్రార్థే యో న వర్తతే |
సంభ్రమాద్ వికృతోత్సాహః సోఽనర్థేనావరుధ్యతే || 4.29.13 ||

యో హి కాలవ్యతీతేషు మిత్రకార్యేషు వర్తతే |
స కృత్వా మహతోఽప్యర్థాన్న మిత్రార్థేన యుజ్యతే || 4.29.14 ||

తదిదం మిత్రకార్యం నః కాలాతీతమరిందమ |
క్రియతాం రాఘవస్యైతద్ వైదేహ్యః పరిమార్గణం || 4.29.15 ||

న చ కాలమతీతం తే నివేదయతి కాలవిత్ |
త్వరమాణోఽపి స ప్రాజ్ఞస్తవ రాజన్ వశానుగః || 4.29.16 ||

కులస్య హేతుః స్థితస్య దీర్ఘబంధుశ్చ రాఘవః |
అప్రమేయప్రభావశ్చ స్వయం చాప్రతిమో గుణైః || 4.29.17 ||

తస్య త్వం కురు వై కార్య పూర్వం తేన కృతం తవ |
హరీశ్వర కపిశ్రేష్ఠానాజ్ఞాపయితుమర్హసి || 4.29.18 ||

నహి తావద్ భవేత్ కాలో వ్యతీతశ్చోదనాద్యతే |
చోదితస్య హి కార్యస్య భవేత్ కాలవ్యతిక్రమః || 4.29.19 ||

అకర్తురపి కార్యస్య భవాన్ కర్తా హరీశ్వర |
కిం పునః ప్రతికర్తుస్తే రాజ్యేన చ వధేన చ || 4.29.20 ||

శక్తిమానతివిక్రాంతో వానరర్క్షగణేశ్వర |
కర్తుం దాశరథేః ప్రీతిమాజ్ఞాయాం కిం ను సజ్జసే || 4.29.21 ||

కామం ఖలు శరైః శక్తః సురాసురమహోరగాన్ |
వశే దాశరథిః కర్తుం త్వత్ప్రతిజ్ఞామవేక్షతే || 4.29.22 ||

ప్రాణత్యాగావిశంకేన కృతం తేన మహాత్ ప్రీయం |
తస్య మార్గామ వైదేహీం పృథివ్యామపి చాంబరే || 4.29.23 ||

దేవదానవగంధర్వా అసురాః సమరుద్గణాః |
న చ యక్షా భయం తస్య కుర్యుః కిమివ రాక్షసాః || 4.29.24 ||

తదేవం శక్తియుక్తస్య పూర్వం ప్రతికృతస్తథా |
రామస్వార్హసి పింగేశ కర్తుం సర్వాత్మనా ప్రీయం || 4.29.25 ||

నాధస్తాదవనౌ నాప్సు గతిర్నోపరి చాంబరే |
కస్యచిత్ సజ్జతేఽస్మాకం కపీశ్వర తవాజ్ఞయా || 4.29.26 ||

తదాజ్ఞాపయ కః కిం తే కుతో వాపి వ్యవస్యతు |
హరయో హ్యప్రథుష్యాస్తే సంతి కోట్యగ్రతోఽనఘు || 4.29.27 ||

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా కాలే సాధు నిరూపితం |
సుగ్రీవః సత్త్వసంపన్నశ్చకార మతిముత్తమాం || 4.29.28 ||

సందిదేశాతిమతిమాన్ నీలం నిత్యకృతోద్యమం |
దిక్షు సర్వాసు సర్వేషాం సైన్యానాముపసంగ్రహే || 4.29.29 ||

యథా సేనా సమగ్రా మే యూథపాలాశ్చ సర్వశః |
సమాగచ్ఛంత్యసంగేన సేనాగ్ర్యేణ తథా కురు || 4.29.30 ||

యే త్వంతపాలాః ప్లవగాః శీఘ్రగా వ్యవసాయినః |
సమానయంతు తే శీఘ్రం త్వరితాః శాసనాన్మమ |
స్వయం చానంతరం కార్యం భవానేవానుపశ్యతు || 4.29.31 ||

త్రిపంచరాత్రాదూర్ధ్వం యః ప్రాప్నుయాదిహ వానరః |
తస్య ప్రాణాంతికో దండో నాత్ర కార్యావిచారణా || 4.29.32 ||

హరీంశ్చ వృద్ధానుపయాతు సాంగదో
భవాన్ మమాజ్ఞామధికృత్య నిశ్చితం |
ఇతి వ్యవస్థాం హరిపుంగవేశ్వరో
విధాయ వేశ్మ ప్రవివేశ వీర్యవాన్ || 4.29.33 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ఏకోనత్రింశః సర్గః ||